

Balerinanın Eteğinde: Trans X İstanbul

Senem Aytaç – Altyazı

<http://www.altyazi.net/soylesiler/balerinanin-eteginde-trans-x-istanbul>

Cuma, 30 Mayıs 2014

Maria Binder imzalı *Trans X İstanbul*'un aktivist trans Ebru Kırancı'nın peşine takılan kamerası, Türkiye'deki transların sürgünlere, tacize, tecavüze, cinayete karşı hayatta kalma mücadelesini görünür kılıyor.

Trans X İstanbul (2014), E5 Karayolu'ndan Avcılar Meis Sitesi'ne, Tarlabası'ndan Gezi Parkı'na uzanan bir hatta Türkiye'deki trans bireylerin yaşam alanlarını koruyabilmek için verdikleri mücadeleyi konu alıyor. Yönetmenliğini annesiyle birlikte Almanya'dan Türkiye'ye taşınan Maria Binder'in yaptığı belgeselin odağında aktivist Ebru Kırancı var. Kırancı'ya hem politik mücadelesinde hem de kişisel hayatında eşlik eden bu öznel belgesel, bir yandan Türkiye'de trans bir birey olarak yaşamının imkânsızlıklarını gözler önüne sererken bir yandan da kentsel dönüşümün işleyiş biçimlerini berraklaştırıyor. Ebru Kırancı'nın perdedeki güçlü varlığı, iradesi ve dirayeti, giderek seyirciyle arasında kurulan samimi bağ, belgeseli etkileyici olduğu kadar sürükleyici hale getiriyor. Türkiye'de trans bireylerin görünürlüğünü artırmak ve hak mücadelesine destek vermek için oluşturulmuş 'Transxturkey' adlı multiplatform projesinin de parçası olan belgesel, İstanbul Film Festivali'nde yapılan galasının ardından yolculuğuna Documentarist İstanbul Belgesel Günleri ile devam ediyor. Maria Binder ve Ebru Kırancı ile nasıl tanıştıklarından filmin ortaya çıkış hikâyesine, trans mücadelesinden kişisel hikâyelerine pek çok şey konuştuk.

***Trans X İstanbul*'u çekme fikrinin ortaya çıkışıyla başlayalım mı?**

Maria Binder: Filmin başında da var aslında, Ebru ile dokuz yıl önce tanıştık. O zaman gözaltında taciz ve tecavüze uğrayan kadınlarla ilgili bir belgesel yapıyordum, Ebru'dan yardım istemiştim. Ama belgeselde yer alan kadınlar istemediği için o film Türkiye'de gösterilmedi. Ben de filmi Avrupa'daki izleyiciler için çekmiştim zaten; Avrupa'da –örneğin Almanya'da– göç eden kadın sayısı sürekli

artıyordu fakat devletler bu göçmen kadınların durumunu henüz tam olarak anlayamıyordu. Ben de bu yüzden kadınların kendi ülkelerinde nasıl şartlarda yaşadıklarına ve neden göç ettiklerine ilişkin bir film yapmak istemiştım. Ebru'yla da bu belgesel sırasında tanıştık. O zaman Türkiye'de transların hiçbir haklarının olmadığını da gördüm. Tecavüze uğruyorlar, öldürülüyorlar ve suçlular hiçbir şekilde cezalandırılmıyor. Devletin bu suçları cezasız bırakması bizi bu filmi yapmaya iten asıl sebebi. Aramızda nefret cinayetleri üzerine konuşmaya başladık. Nefret sadece bir insanın hissettikleriyle ilgili değil sistemli bir şey, biz bu filmde bu sistemin kendisini göstermeye çalıştık. Klasik bir belgesel olmasını istemedik, kişisel bakış açımızı yansıtmak ve bu cinayetlerin arka planını vermek istedik. Sadece mağdurları, kurbanları göstermek izleyicinin bu meseleyi anlaması için yeterli değil. İzleyicinin kendini meseleye dahil hissedebilmesi için kişisel bakış açımı kullanmak istedim. Ebru'yla yıllardır beraber çalışıyoruz, arkadaşız, sevgiliyiz ve İstanbul LBTT Dayanışma Derneği'ni kurmak için de beraber çok emek verdik. 2009'da her hafta bir trans cinayeti işleniyordu, ben Almanya'da yaşıyordum, bir gün bana Ebru öldürüldü, diye haber geldi. Herkes beni arıyordu, çok kötü oldum. Sonra başka bir Ebru olduğunu öğrendim. Biz Ebru'yla bu filmi yapmaya işte o zaman kesin karar verdik. Nefret suçları, devletin bu suçlardaki rolü, sistemde her şeyin nasıl bir arada işlediği, hastane, devlet, polis, aile, kentsel dönüşüm, hepsinin nasıl iç içe geçtiğini anlatmak üzere yola çıktık.

Belgeselin en etkileyici yanlarından biri, transların yaşam alanlarıyla kentsel dönüşümü bir arada işlemesi. Avcılar, Tarlaş, Gezi Parkı... Başından beri böyle mi kurdunuz belgeselin yapısını?

Ebru Kırancı: Bunların hepsi film çekilirken gelişen olaylar; filmi çekerken Gezi Direniş'i'nin olacağını bilmiyorduk ki! Ama baktık ki Gezi'de LBTT'ler de mücadele ediyor. Kendilerine sosyalistim, demokratım diyen ama translarla hiç bir araya gelmemiş insanlar da gördüler bunu. Gördüler ki, onlar da herkes gibi çadırdaki yatıyor, ekmek yiyor, âşık oluyor, yeri gelince devlete başkaldırıyor. Biz siziz aslında, bizim sizden farkımız yok ki. Biz uzaydan gelmedik bu memlekete, Avcılar Meis Sitesi, Tarlaş, bunlar bizim hayatımız. Ki biz daha önce Ülker Sokak'ta, Kazancı Yokuşu'nda, Pürtelaş'ta, Sormagir'de aynı senaryoları yaşadık. Avcılar'da yaşayan arkadaşlar da daha önce buralarda şehrin içinde yaşayan arkadaşlardı. Sürgün edildik hepimiz. Hortum Süleyman dönemini unutmayalım, Doğan Karakaplan dönemini unutmayalım, saçlarımızın kesildiği dönemi unutmayalım. Karakolda yattığımız geceler saçımızın kesileceği korkusunu bizler yaşadık. Hepsini birbirine bağlı geliştirdi, olaylar doğal akışı içinde bizi yönlendirdi.

MB: Şu anki filmde Ebru ana karakter ama benim aklımda dört kişiyi takip eden bir film vardı 2009'da. Ama insanlar kendilerini göstermek istemiyorlardı. Dernekte arkadaşlarla beraber oturup nasıl bir film istediklerini konuştuk. Birçoğu aileleri görebileceği için reddetti filmde yer almayı. Bu da benim için bir yönetmen olarak çok önemli bir konuydu. Ama aynı zamanda onların arasındaki yakın ilişkileri, arkadaşlıkları da görmek istiyordum. Sonunda Ebru'ya dedim ki, bu film sadece senin üzerine olacak. Sen her şeyi çok iyi gösterebilirsin çünkü sen çok cesur birisin. Ayrıca benim Türkçem çok iyi değil ve biz birbirimizi çok iyi anlıyoruz, o yüzden herhangi bir durumda birlikte hızlı karar verebiliriz ve bu belgesel için çok önemli. Ondan sonra başka bir senaryo yazdım. Aklımda aileleri görmek de vardı hep, Ebru başlangıçta o kadar emin değildi ama zaman içinde o da bana göstermek istedi yaşadığı yeri, Zonguldak'ı.

Zonguldak'a gitme kararı film sırasında mı şekillendi yani?

EK: Aslında öncesinde alınmış bir karardı, ben aileme gitmeyi hep istiyordum ama ailem bana hiç gel demedi. İçimde uktedir bu, niye ben evimde bir gece yatmayayım? İki sene önce gittik, anneme dedim,

ben otelde kalıyorum. “Senin kaldığın otel çok güzel” dedi annem bana. Bir sinirlendim, “sen kaç gece kaldın ki o otelde” dedim. Maria’ya, hadi kalk gidelim, dedim. Annem ise bana “hadi gel bu gece evde kal, otuz sene bu evde kalmadın sen” demedi. Ayol o evin inşaatına, ustasına ben yardım ettim sen Almanya’dayken; sen yoktun ki, ben yaptım o evi. Hâlâ çok öfkeliyim. Aile benim için hiçbir şey demek değil. Aileymiş, anne, baba, çocuk, geç bunları. Ben burada otuz sene tek başıma yaşadım, yakınımıdaki insanlar benim ailem. Maria’nın annesi benim ailem şu anda.

MB: Ebru bu filmde bana yaralarını açıp gösterdi, bence bu çok önemli çünkü insanlar böylelikle trans bireylerin sürekli şen şakrak, mutlu insanlar olmadıklarını da anlayacak. Gerçek duyguları olan gerçek insanlar olduklarını, acı çektiklerini, ailelerinin onları dışladığını görecek. Aynı zamanda, eğer kafalarını çevirip bakarlarsa aslında bu sorunlara çözüm bulabileceklerini de görecekler. Mesela benim annem Baviera’dan gelmiş bir kadın, daha önce hayatında trans bir bireyle hiç karşılaşmamış ve kafası inanılmaz karıştı. Ama sorular soruyordu ve Ebru’yla o kadar yakın bir ilişki kurdular ki, birbirlerini anlamaya başladılar. Translar çok güçlü insanlar ve kendilerini kurtarabilirler, kimsenin onlara acımaları gerekmiyor, asıl onlar toplumu dönüştürebilirler, onlar topluma bir eğitim verebilirler.

EK: Translar güçlü olmasalar hayatta kalabilirler mi zaten? Ben hayatta kalabilir miydim? Ben Maria’yla tanıştığımda E5’e çıkıyordum, bir arkadaşım öldü, sonra bir arkadaşım daha öldü. Bir gün Maria bana “burada ölüm var” dedi. O zaman benim kafama dank etti, biraz geri çekilmeye başladım. Ama para kazanmam da gerekiyordu, lise mezunuyum, üniversiteyi kazanamadım ama bu da devletin suçu. Benim endüstri meslek lisesinde aldığım eğitimle üniversiteyi kazanmam zaten zor, hâlâ da o gencecik çocuklara üzülüyorum, yaşadıkları travmalara, üniversite sınavlarına girdiklerinde uğradıkları hayal kırıklıklarına, bunların hepsinin suçlusu devlettir. Devlet translara sadece seks işçiliği alanını bırakıyor. Seks işçiliği bir meslektir, herkes bunu yapamaz. Bunu isteyerek yapan var, istemeyerek yapan var. Ama bu sistemin bir sorunudur, medya bugüne kadar transları hep şiddet eğilimli gösterdi, o da bu suçun bir parçasıdır. Bizler sevgi istiyoruz, ama sevgililerimiz bile dönüp bizi öldürüyorlar. Burada ajitasyon yapmıyorum, gerçeklerden söz ediyorum.

Ebru’nun kişisel hikâyesiyle genel olarak transların yaşadıkları arasındaki dengeyi kurarken neleri gözettiniz?

MB: Bu film şu an iki parça gibi aslında biraz, onun farkındayım. Biz Zonguldak’a Ebru’nun ailesini ziyarete iki sene önce gittik ama onu filmde daha geç bir yere koydum mesela. Çünkü önce Avcılar’daki hikâyenin tamamını anlatmak istedim. Ebru’nun ailesiyle olan hikâye duygusal olarak o kadar güçlüydü ki, sonrasına bir şey koymak, başka bir yere dönmek mümkün değildi. Avcılar hikâyesi filmde giderek yükseliyor ve içine daha çok giriliyor. Komşular önce ‘fuhuş istemiyoruz’ diye başlıyorlar, sonra ‘trans istemiyoruz’a geçiyorlar ve en son sopalarla gidip dövüyorlar. Nefret söyleminin hızla nasıl nefret suçuna dönüştüğünü açıkça görmüş oluyoruz. Ve ne polis, ne savcı, ne devlet hiçbir şey yapmıyor konuyla ilgili olarak. Bu her zaman olan şey, bunun açıkça gösterilmesi gerekiyordu. O yüzden, evet film biraz bölünüyor belki ama bu gerekiyordu, Avcılar’da yaşayanların hayatlarına karşı adaletli olabilmek için gerekiyordu. Araya başka şeyler koysaydım onların hikâyelerini bu kadar iyi takip edemezdik. Önce Ebru’yu politik bir figür olarak tanıyoruz, sonra giderek onun kişisel hikâyesine giriyoruz. Ebru’nun ailesiyle olan ilişkisini gördüğümüzde onun neler yaşadığını, trans bireylerin neler çektiğini daha iyi anlıyoruz ve ona daha çok inanıyoruz.

Peki annenizi filme dahil etme fikri nasıl ortaya çıktı?

MB: Oldukça zor bir karardı. Dışarıda bırakmayı düşündüm ama biz annemle beraber yaşıyoruz ve bunu filme dahil etmeyi önemli buluyordum. Ebru bulaşıkları yıkıyor, annem geliyor, sohbet ediyorlar; bu görüntüleri filme yerleştirmeyi çok istiyorum ama sonra kurguda bir de bakıyorsunuz bunlar filmin etkisini azaltan sahneler olabiliyor. Eninde sonunda o gözle bakmaya başlıyorsun, akışı bozuyorsa, etkiyi azaltıyorsa, at gitsin. Ama bir kısmını korumayı başardım. Annem bir hemşire olduğu için huzurevini beraber nasıl yapabiliriz diye Ebru'yla konuşuyorlardı. Annem çok heyecanlıydı, neyi nasıl yapabiliriz diye, o sahneleri de korudum. Gezi'ye geldiği kısım da çok güçlüydü, "keşke biz de zamanında Hitler'e karşı böyle bir şey yapabilseydik" dedi. Bana onu buraya getirdiğim için teşekkür etti.

Yönetmen olarak kendinizi filme dahil etme biçiminize gelirsek, bakış açınızı net olarak ortaya koyuyorsunuz, kimi yerlerde üst sesle de oradasınız ama hikâyenin tam olarak içine girmiyorsunuz.

MB: Bu film nefret cinayetlerine karşı bir proje, bu yüzden de kişisel olarak içine girmeyi istemedim. Ama aynı zamanda bunun benim bakışım olduğunu özellikle göstermeyi seçtim; ben Almanya'dan buraya geldim, böyle bir durumum var, diye. Ama sürekli bir üst sesle düşüncelerimi, duygularımı söylemek istemedim. O tür bir üst ses kullanımını hiç sevmiyorum.

Meis Sitesi'ne gidişlerinizden birinde, komşular da konuşmak istediklerini söylüyorlar ama sonra onların söyleyeceklerini dinlemiyoruz. Bu tercihin sebebi neydi?

MB: Haberci bir belgesel yapmak değildi amacım. O yüzden iki tarafı da duymak lazım diye düşünmedim hiç, bu bir kişisel bakış filmi olduğu için komşuların ne diyeceği önemli değildi benim için; Ebru'nun gözünden görmek, onun yanında kalmak önemliydi. Objektif bir bakış açısı sağlamak gibi bir niyetim olmadığı için başka argümanları gösterme gereği duymadım.

Filmin sonundaki ve afiştaki balerina imgesi translarla özdeşleşmiş bir figür mü, onu kullanmak nereden aklınıza geldi?

MB: Bu imge en başından aklımdaydı o başta bahsettiğim dört kişiyle çekmek istediğim film için. Filmdeki tüm translar filmin sonunda bir lunaparka gidecek, onun eteğinin içinde oturacaklar ve etek dönecekti tüm translar içindeyken. İki yıl önce geldiğimde bir lunapark görmüştüm ve onu aklıma yazmıştım ama geçen yıl Eylül'de çekim yapmak istediğimde o lunapark kapanmıştı. Sonra gördük ki koca İstanbul'da bir tane bile balerina kalmamış neredeyse. En son zar zor Sultangazi taraflarında bir tane bulduk. Bu kadın çok güçlü bir figür ve dönen bir figür. Etek gibi güven veren bir şeyin içinde bütün translar... Hayat devam ediyor, her şey dönüyor, her şey dönebilir, bu etek güven verebilir diye düşünüyordum. Bu balerina hikâyesinin arkasında aslında bir trans hikâyesi olduğunu da sonradan öğrendik. Bu balerin ilkin erkek olarak gelmiş İtalya'ya ve sonra kadın olmuş. Yani o da bir trans.